

PRO MEMORIA

Liturgia Sacra 4(1998), s. 279-281

O. PAWEŁ SZZANIECKI OSB (1917–1998) — BADACZ DZIEJÓW LITURGII I MONASTYCYZMU W POLSCE

Po długiej chorobie, w dniu 27 października 1998r., w tyńieckim opactwie benedyktynów zmarł o. dr Paweł Tadeusz Szczaniecki. Uroczystości pogrzebowe, przy tłumnym udziale miejscowych wiernych i licznych przedstawicieli duchowieństwa i wiernych z bliska i daleka, odbyły się w Tyńcu w dniu 30 października br. Po nie-szporach i koncelebrowanej Mszy św. pod przewodnictwem ks. bpa Stanisława Smoleńskiego, Zmarły został pochowany na miejscowym cmentarzu parafialnym.

Tadeusz Szczaniecki urodził się 26 maja 1917r. w Nawrze koło Chełmży na Pomorzu. Dom rodzinny, posiadłość Szczanieckich, jak wiele ówczesnych domów ziemiańskich, odznaczał się zdrową religijnością i głębokim patriotyzmem. Pałac w Nawrze posiadał bogatą i znaną bibliotekę (została rozproszona i zniszczona podczas ostatniej wojny). Nic więc dziwnego, że przyszły benedyktyn oraz badacz liturgii i piśmiennictwa staropolskiego swoje zainteresowania naukowe, zwłaszcza umiłowanie ksiąg wyniósł z domu rodzinnego.

Szkołę średnią ukończył w 1935 roku w Gimnazjum Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po roku podchorążówki w Grudziądzu rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Poznańskim, które przerwał wybuch wojny światowej. Wraz z ojcem i bratem został aresztowany, a po krótkim pobycie w niemieckim więzieniu, pracował jako administrator majątku w Skórnikach. W 1943 r. wstąpił do benedyktynów w Tyńcu, gdzie profesję zakonną złożył 28 października 1945 r., przyjął imię zakonne Paweł. Świecenia kapłańskie przyjął w 1948 r.

Opactwo tyńieckie w czasach wstąpienia do niego O. Pawła było czcigodną ruiną. Dopiero powoli odbudowywało się po ponownym przejściu go w 1939 r. przez

grupę benedyktynów miesiąc przed wybuchem II wojny światowej. Przez 120 lat w Tyńcu nie było benedyktynów, dlatego opactwo powoli popadało w ruinę. W pierwszych latach powojennych ciężkie warunki materialne i słabe zaplecze personalne nie sprzyjało uprawianiu badań naukowych. Po święceniach kapłańskich O. Paweł pełnił dlatego różne obowiązki klasztorne, w tym również przez sześć lat obowiązki proboszczowskie w parafii tynieckiej.

Pierwszą pasją naukową o. Sczanieckiego były badania nad dziejami Mszy św. w Polsce. Efektem tej pracy jest wiele cennych opracowań, Do najważniejszych należy dwutomowe dzieło: *Służba Boża w dawnej Polsce. Studia o Mszy świętej*, t. I, Poznań 1962, t. 2, Poznań 1966, a także bardziej popularne opracowanie: *Msza po staremu się odprawia*, Kraków 1967 (wyd. Znak), 165 s.

Wcześniej swoje zainteresowanie liturgią uwidaczniał poprzez współpracę z krakowskim czasopiśmie „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, którym od 1950 roku publikował drobne rozprawy i informacje liturgiczne (por. 3(1950), s. 157–160; 4(1951), nr 5–6, s. 431–434; 5(1952), nr 5–6, s. 469–474; 9(1956), nr 3–4, s. 209–215). Wielkie znaczenie przypisywał pracy formacyjnej do liturgii i poprzez liturgię. W swoich publikacjach i konferencjach wychowywał do bardziej czynnego i owocnego udziału we Mszy św. (por. art. *Eucharystia a wychowanie i samowychowanie*, RBL 12 (1959), nr 3, s. 289–295). W tym celudokonał ogromnej pracy opracowując i przygotowując do druku *Msza niedzielny. Msze święte na niedziele i główne święta Roku kościelnego*, oprac. przez OO. Benedyktynów z Tyńca, [Bruges] 1959, 999 s. Do nurtu formacyjnego należą także późniejsze publikacje: *Ołtarz i duch ofiary*, RBL 48(1995), z. IV, s. 225–231.

Swoje naukowe szlify o. Paweł zdobywał na studiach specjalistycznych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Przebywał tam najpierw krótko w latach 1958/59, a następnie dłużej w okresie lat 1964–67. Studia specjalistyczne na KULu uwieńczył pracą licencjacką pt. *Pocąłunek pokoju w liturgii mszalnej na terenie dawnej Polski*, mps, Lublin 1970, opublikowaną pod tytułem *Ritus pacis* w liturgii mszalnej na terenie Polski, w: *Studia z dziejów liturgii w Polsce*, pod red. M. RECHOWICZA i W. SCHENKA, t. I, Lublin 1973, s. 245–296. W krótkim odstępie czasu (rok po licencjacie) obronił pracę doktorską na KULu pt. *Sacramentum dedicationis. Obrzęd poświęcenia kościoła i jego znaczenie w dziedzinie religijnej, obyczajowej i kulturalnej na podstawie źródeł staropolskich z XII wieku*, mps, Lublin 1971, ss. XX, 210, opublikowana pod tym samym prawie tytułem w: *Studiach Kościelno-Historycznych*, t. III, Lublin 1979, s. 1–137. O dziejach liturgii Mszy św. w Polsce świadczą także prace: *Dzieje ofiar mszalnych ludu w Polsce*, RBL 15(1962), nr 1, s. 29–43; *Liturgia (mszalna) w „Confessio fidei catholicae christiana” Stanisława Hozjusza*, „Studia Warmińskie” 7(1970) s. 153–187.

Po studiach lubelskich ówczesny opat tyniecki zlecił o. Pawłowi opracowanie dziejów opactwa benedyktyńskiego w Tyńcu. Ten okres zapoczątkował drugi nurt badań nad monastycyzmem polskim i został uwieńczony licznymi publikacjami

o Tyńcu i o benedyktynach, kamedułach i kartuzach polskich. Do najciekawszych należą: *Katalog opatów tynieckich „Nasza Przeszłość”* 49(1978), 6–244); Tyniec–Kraków 1980, 238 s.); *Opactwo tynieckie. Przewodnik* (Kraków 1980, 58 s.; II wyd. Tyniec 1985, 114 s.); *Benedyktyni polscy. Zbiór szkiców i opowiadań*, Tyniec 1989, 413 s.; *Ojciec Karol van Oost*, Tyniec 1990, *Opactwo benedyktynów*, 207 s.; *Umysłowość i kultura duchowa klasztorów krakowskich za czasów Jana Kochanowskiego*, w: *Cracovia Litterarum. Kultura umysłowa i literacka Małopolski w dobie Renesansu*, Kraków 1991, s. 267–283.

Zainteresowania naukowe nie ograniczały się jedynie do wyżej wymienionej problematyki. O. Szczaniecki zajmował się również dziejami duchowości, interesował się ponadto dziejami różnych instytucji kościelnych i kościołów okolicznych miejscowości.

Przez całe swoje długie życie gromadził literaturę i dokumentację źródłową tworząc bezcenny zbiór, który znacznie wzbogacił bibliotekę tyniecką. Jego praca naukowa kryła w sobie unikatowe i cenne pozycje książkowe oraz zbiory źródłowe. O. Paweł jest autorem blisko 200 opracowań naukowych. (zob. W. BUKOWSKI, *Bibliografia prac O. Pawła Szczanieckiego z lat 1950–1997*, w: J.A. SPIEŻ, Z. WIELGORZ (red), *Benedyktyńska praca. Studia historyczne ofiarowane O. Pawłowi Szczanieckiemu w 80-rocznicę urodzin*, Tyniec–Kraków 1997, s. 13–24).

Poza pracą naukową jego 50-letnie życie kapłańskie i zakonne wypełnione było pracą duszpasterską w tym sześcioletnim proboszczowaniem w parafii tynieckiej. Był ponadto wziętym rekolekjonistą i gorliwym spowiednikiem.

Jako taki znany był i ceniony również na Śląsku. Przez długie lata głosił rekolekcje adwentowe lub wielkopostne w parafii św. Anny w Zabrze i w kilku innych parafiach, kilkakrotnie z posługą rekolekcyjną gościł również w parafii katedralnej w Opolu. Z okazji pobytu w Opolu jakże bogate i pouczające były wówczas nasze wieczorne rozmowy. Po raz ostatni był w Opolu w ubiegłym roku (5.03.1997) z wykładem podczas sympozjum, zorganizowanego przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego z okazji 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. Wykład ten: *Eucharystia w literaturze staropolskiej ze szczególnym uwzględnieniem ks. Jakuba Wujka SJ*, opublikowany został w: R. PIERSKAŁA, R. POŚPIECH (red), *Kultura i sztuka w służbie Eucharystii*, (Sympozja 24), Opole 1997, s. 53–55.

Ks. Helmut Jan Sobeczko